

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej *Język-Media-Religia*: Lublin, 24-25 czerwca 2022 roku

Patryk Hyjek

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
hyjekpatryk@gmail.com

W Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, w dniach 24-25 czerwca 2022 roku, odbyła się konferencja naukowa pt. *Język-Media-Religia*, zorganizowana przez Katedrę Translatoryki i Języków Słowiańskich WNH wspólnie z Katedrą Nauk o Rodzinie WT. Konferencja rozpoczęła się wystąpieniem ks. dr. hab. Jarosława Jęczenia, prof. KUL, który zaznaczył, że wspomniane w tytule konferencji trzy dziedziny – tj. język, media i religia – tworzą razem jedną rzeczywistość, w której funkcjonuje tzw. *człowiek mówiący*.

Pierwszy panel konferencji, którego moderatorami byli prof. dr hab. Maria Wojtak oraz ks. prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, zatytułowany był „Religia i nowe media – nowa jakość przekazu i komunikacji”. Jako pierwsza wystąpiła doc. Terézia Rončáková. W swoim wystąpieniu *Obraz cirkvi, kresťanstva a veriácih v mainstreamových liberálnych médiách na Slovensku* badaczka opisała sposób, w jaki przedstawiany jest w słowackich liberalnych mediach Kościół katolicki i jego wierni. Uwzględniony został w szczególności zakres poruszanych przez analizowane media tematów, w których kontekście opisywany jest Kościół katolicki na Słowacji. Prelegentka wymieniła również cechy charakteru, które są przypisywane wiernym Kościoła przez liberalnych dziennikarzy. Referat dr hab. Ewy Golachowskiej, prof. IS PAN pt. *Język-media-religia. Przypadek Białorusi* poświęcony był analizie białoruskiego języka religijnego. We wstępie badaczka zaprezentowała ogólną sytuację socjolingwistyczną na Białorusi. W części właściwej przeanalizowany został język religijny białoruskiego Kościoła katolickiego, Cerkwi prawosławnej i kościołów protestanckich. Materiałem badawczym były strony internetowe prowadzone przez ww. Kościoły. Referat pt. *Algorytm w komunikacji religijnej*, wygłoszony przez ks. dr. hab. Krzysztofa Marcyńskiego, prof. UKSW, poruszał kwestię możliwości zastosowania sztucznej inteligencji do celów religijnych. Podając liczne przykłady korzyści i nowych możliwości, które tego typu technologia daje kościołom chrześcijańskim w zakresie prowadzenia działalności ewangelizacyjnej, ks. dr hab. Krzysztof Marcyński zwrócił jednocześnie uwagę na płynące z rozpowszechnienia AI zagrożenia,

związane głównie z zatarciem wymiaru osobowego religii. Kolejną prelegentką pierwszego panelu była doc. Anna Petříková. W swoim wystąpieniu zatytułowanym *Описание языковой личности на примере греко-католического протоиерея Любимира Петричко*, badaczka dokonała językowej analizy wypowiedzi słowackiego katolickiego duchownego L'ubomíra Petrički pod kątem przejawów językowej osobowości. Podstawą do sformułowania wniosków była nie tylko ilościowa analiza występujących w badanym materiale słów kluczowych, ale także łączliwość wyrazów. Analiza wykazała, że kluczowymi słowami w wypowiedziach duchownego są: *duša, boh, srdce, zlo, pán, modlitba, duchovný, Ježiš, láska, myšlienka, dobro, sláva, večnosť* oraz *Kristus*.

Drugi panel konferencji, którego moderatorem była dr hab. Marzena Makuchowska, prof. UO, zatytułowany był „Język i media w perspektywie jednostki, wspólnoty i ekumenizmu”. Analizy prasy katolickiej na przykładzie gazetki parafialnej „Zwiastun” dokonała prof. dr hab. Maria Wojtak w referacie pt. *Obraz wspólnoty wiernych w parafialnej gazecie*, w którym podjęta została próba odpowiedzenia na pytanie o funkcje pełnione przez prasę katolicką. Przedmiotem badań był także sposób, w jaki prasa katolicka dostosowuje się do potrzeb czytelników pochodzących z różnych grup wiekowych oraz jakie treści im przekazuje. Dr hab. Przemysław Chojnowski w swoim wystąpieniu pt. *Przekład w służbie dialogu ekumenicznego. Czy możliwy jest jego translatologiczny model?* skoncentrował się na problemach przekładowych, z którymi zmierzył się zespół tłumaczy dokonujący przekładu na język polski wydanego przez niemieckich biskupów katolickich przewodnika dla małżeństw, w których małżonkowie należą do odmiennych kościołów chrześcijańskich. Analizowane problemy wynikały nie tylko ze specyfiki gramatyki języka niemieckiego, ale również z ekumenicznego charakteru tekstu wyjściowego i związanych z tym różnic dogmatycznych występujących pomiędzy Kościołem katolickim a kościołami protestanckimi. Referat ks. dr. hab. Jarosława Jęczenia, prof. KUL, pt. *Koncepcja człowieka jako osoby fundamentem komunikacji*, dotyczył roli człowieka w procesie komunikacji interpersonalnej, który, komunikując się z innymi, nie tylko aktywnie działa, ale również sam podlega pewnej przemianie. Proponowane w referacie podejście opierało się na myśli filozoficznej Jana Pawła II, który w swojej rozprawie *Osoba i czyn* rozpatruje czyn jako ogląd osoby, dobry czyn jako przekraczanie przez człowieka samego siebie, zły czyn zaś jako sytuację, kiedy człowiek nie staje się osobą.

Drugi dzień Konferencji obejmował kolejne cztery panele.

W drugim dniu konferencji obrady rozpoczął trzeci panel, zatytułowany „Wartości i odśłony duchowości w mediach”. Jego moderatorem była dr hab. Katarzyna Czarnecka, prof. UAM. Jako pierwsza wystąpiła dr hab. Marzena Makuchowska, prof. UO. W swoim referacie

zatytułowanym *Dyskursywne profilowanie wartości w przemówieniach papieża*, prelegentka zaprezentowała wyniki analiz wygłoszonych na arenie międzynarodowej przemówień trzech papieża. Badania uczzonej skoncentrowane były na kategorii grzeczności językowej oraz cechach językowych i pozajęzykowych rozpatrywanych tekstów. Efektem analizy było ukazanie funkcji wprowadzania wartości do badanych przemówień oraz ich dyskursywnego sprofilowania, które zdeterminowane jest przez oficjalny i uroczysty charakter sytuacji. W kolejnym wystąpieniu zatytułowanym *ЦЕРКОВЬ и СЕМЬЯ – uwagi o korelacji aksjologicznej (na materiale portalu „Росси́йская газе́та”)*, dr Dorota Pazio-Wlazłowska zaprezentowała nieobecną dotychczas w lingwistyce korelację aksjologiczną rozumianą jako częściowe nałożenie się konceptów w wymiarze wartościowania. Korelacja została użyta do analizy konceptów wymienionych w tytule wystąpienia. Dobór konceptów uwarunkowany był ich dużym znaczeniem w systemie wartości wielu Rosjan. Badania uczzonej doprowadziły do sformułowania wniosków dotyczących postrzegania *cerkwi* przez pryzmat *rodziny*, a także pozytywnego wartościowania obydwu konceptów.

Czwarty panel, którego moderatorem była dr hab. Maria Mocarz-Kleindienst, prof. KUL, nosił tytuł „Film i religia”. Dr hab. Marcin Cybulski w swoim referacie pt. *„Iwanna” (1959) Wiktora Iwczenki. Problematyka radzieckiego kina antyreligijnego z perspektywy XXI wieku* przeanalizował występujące w filmie *Iwanna* wątki religijne, wyjaśniając na przykładzie konkretnych scen, jak w radzieckim kinie kreowano obraz greckokatolickiego duchowieństwa i Kościoła jako instytucji, które w okresie drugiej wojny światowej były ściśle związane z ideologiami nazistowskimi oraz z banderyzmem. Antyreligijny charakter produkcji jest dodatkowo uwypuklany przez jednoznaczny podział postaci oraz reprezentowanych przezeń wartości na pozytywne i negatywne. Kolejny referat, zatytułowany *Zabiegi retoryczne w tytułach filmów publikowanych w internecie przez twórców katolickich*, wygłosiła dr Karolina Bogacz-Kańka. Autorka wprowadziła podział twórców katolickich na tradycjonalistów i twórców prosoborowych oraz dokonała analizy konfrontatywnej tytułów filmów publikowanych w serwisie internetowym YouTube przez twórców z obydwu grup, opisując podobieństwa oraz różnice w stosowanych w tytułach zabiegach retorycznych, obejmujących m.in. środki perswazji, oceny, krytyki, zmniejszania dystansu, a także potoczny. Problemem filmu animowanego o tematyce religijnej zajęła się dr Joanna Kozieł w wystąpieniu *Animowany film religijny w rosyjskiej kinematografii jako środek ewangelizacji i przejaw twórczości artystycznej*. Podkreśliwszy rolę filmu w procesie katechizacji, prelegentka zaprezentowała dorobek rosyjskiej kinematografii animowanej XXI wieku. Dokonany również został opis cech analizowanego gatunku na przykładzie występujących w filmie pełnometrażowym *Сказ о*

Пемпе и Февронию motywów religijnych, ze szczególnym uwzględnieniem środków tworzących jego warstwę religijną.

Piąty panel konferencji, którego moderatorem był ks. dr hab. Krzysztof Marcyński, prof. UKSW, zatytułowany był „Sacrum i religia w tekstach kultury – strategie nadawczo-odbiorcze”. W wystąpieniu pt. *Od ulotki do aplikacji. Popularyzacja tematyki religijnej w materiałach do questingu – edukacyjnej gry terenowej* dr hab. Katarzyna Czarnecka, prof. UAM zaprezentowała językowe cechy tekstów wykorzystywanych w grach terenowych typu *questing*, łączących zabawę w podchody z walorami edukacyjnymi. Analizując historię tego rodzaju rozrywki w Polsce, uczona doszła do wniosku, że rozwój narzędzi informatycznych z jednej strony wpływa na upowszechnienie gry, z drugiej natomiast nie pociąga za sobą ewolucji formy genologicznej czy cech językowych tekstów tworzonych na potrzeby *questingu*. Referat mgr Izabeli Skrobak pt. *Doświadczenie religijne w języku literatury (na przykładzie twórczości Gustawa Herlinga-Grudzińskiego)* skoncentrowany był na zaproponowanym przez Kamilę Termińską lingwistycznym kierunku badań doświadczenia religijnego Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. Przedstawiając założenia proponowanego sposobu naukowego opisu twórczości autora, badaczka dowiodła, że ze względu na dążenie do odsłonięcia teologicznego wymiaru języka literatury pisarza charakteryzowane poszukiwania mają ostatecznie charakter teologiczno-lingwistyczny. W referacie zatytułowanym „*Odjaniepawlić*”. *Modernistyczny ostracyzm z perspektywy medioznawczej i lingwistycznej*, dr hab. Henryk Duda, prof. KUL oraz ks. dr Rafał Pastwa dokonali analizy pojawiających się w polskim dyskursie publicznym neologizmów utworzonych od onimu Jana Pawła II. Badane nowe słowa są, w opinii prelegentów, przejawem zmian w religijności młodych Polaków, które wiążą się z mediatyzacją życia publicznego oraz obecnym we współczesnej kulturze ostracyzmem wobec Kościoła katolickiego.

Tematem przewodnim szóstego panelu konferencji, którego moderatorem była dr hab. Ewa Golachowska, prof. IS PAN, był „Kościół i media wobec pandemii Covid-19” Panel rozpoczęła dr hab. Małgorzata Rybka, prof. UAM. W referacie pt. *Epidemia to czas rekolekcji? – obraz Kościoła katolickiego w serwisach informacyjnych na początku pandemii COVID-19*, badaczka opisała sposób, w jaki Kościół katolicki był przedstawiany w polskich mediach informacyjnych w pierwszych tygodniach funkcjonowania ograniczeń związanych z pandemią koronawirusa. Przypadający na ten okres Wielki Tydzień oraz święta Wielkanocy sprzyjały tworzeniu się obrazu Kościoła jako wspólnoty, a nadzwyczajne okoliczności i związane z nimi restrykcje opisywane były jako swego rodzaju rekolekcje i czas próby. Stosunek Kościoła katolickiego do pierwszych restrykcji związanych z pandemią koronawirusa zaprezentowała dr hab. Małgorzata

Nowak-Barcińska, prof. KUL w wystąpieniu pt. „*Decyzje motywowane są wyłącznie odpowiedzialnością za naszych wiernych...*” – o kościelnym uzasadnianiu ograniczeń w praktykowaniu życia religijnego w pierwszym okresie pandemii Covid-19. Prelegentka opisała charakter wprowadzanych w analizowanym okresie ograniczeń, przywołała najczęściej stosowane uzasadnienia ich wprowadzenia a także dokonała podziału przemawiających za ograniczeniami argumentów na racjonalne, moralne oraz religijne. Z kolei dr Małgorzata Wideł-Ignaszczak w referacie zatytułowanym *Odsłony komunikacji Kościoła katolickiego w Rosji w czasie pandemii koronawirusa* skoncentrowała się na analizie treści tekstów pasterskich oraz błogosławieństw, których autorem jest sprawujący posługę w Rosji arcybiskup Paolo Pezzi, i które powstały w pierwszych miesiącach pandemii koronawirusa. Opisuując przykłady występujących w opisywanych wypowiedziach nawiązań do sytuacji pandemicznej, prelegentka wskazała na pełnione przez analizowane teksty funkcje: komunikacyjną, dyrektywną, nauczycielską i regulatywną.

Zwieńczeniem Konferencji były dwa wykłady plenarne.

Pierwszy wykład pt. *Wojna w Ukrainie w wypowiedziach Kościołów chrześcijańskich w Polsce. Ujęcie lingwistyczno-retoryczne* z wygłosili ks. prof. dr hab. Wiesław Przyczyna oraz dr Beata Drabik. W pierwszej części wystąpienia badaczka zaprezentowała stosunek kościołów chrześcijańskich w Polsce (katolickiego, prawosławnego i luterańskiego) do wojny na Ukrainie, który wyłaniał się z wypowiedzi przedstawicieli tychże kościołów. Opisowi podlegał przede wszystkim sposób obrazowania wojny, wskazanie i ocena jej przyczyny, a także proponowane rozwiązania konfliktu. Ks. prof. dr hab. Wiesław Przyczyna dokonał z kolei analizy stanowiska Papieża Franciszka w sprawie wojny na Ukrainie w kontekście koncepcji wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej, a także myśli Soboru watykańskiego II.

Drugi wykład pt. *Medialny obraz Kościoła w czasie wojny w Ukrainie – na materiale „Nowej gaziety” Dmitrija Muratowa* poprowadzony został przez dr hab. Marię Mocarz-Kleindienst, prof. KUL. Opierając się na pojęciu *mediatyzacji* i *medialnego obrazu*, badaczka dokonała analizy wizerunków Kościołów trzech wyznań wobec wojny na Ukrainie, utrwalonego na łamach opozycyjnej „Nowej Gaziety”. Tymi wyznaniem są: prawosławie, katolicyzm (jako odłamy chrześcijaństwa) oraz judaizm. Z przeprowadzonej analizy zawartości wyłonił się dychotomiczny obraz Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego, pozytywny obraz Kościoła katolickiego zaangażowanego społecznie w pomoc uchodźcom oraz pozytywny obraz judaizmu.

Konferencja *Język-Media-Religia* była interdyscyplinarną płaszczyzną wymiany poglądów badaczy kilku dyscyplin naukowych: teologii, językoznawstwa, dziennikarstwa i komunikacji

społecznej oraz literaturoznawstwa. Połączenie metod badawczych kilku dyscyplin zapewniło nowe, świeże i bardziej kompleksowe podejście do omówionych zagadnień, w szczególności: przemian w obszarze współczesnego dyskursu religijnego, nowych form religijności i odsłon duchowości w mediach, desakralizacji języka religijnego i sakralizacji języka ogólnego w środkach społecznego przekazu, konfesyjności i wyznań religijnych w dyskursie medialnym w kontekście zagrożeń i wyzwań współczesnego świata (pandemia Covid-19, wojna na Ukrainie).